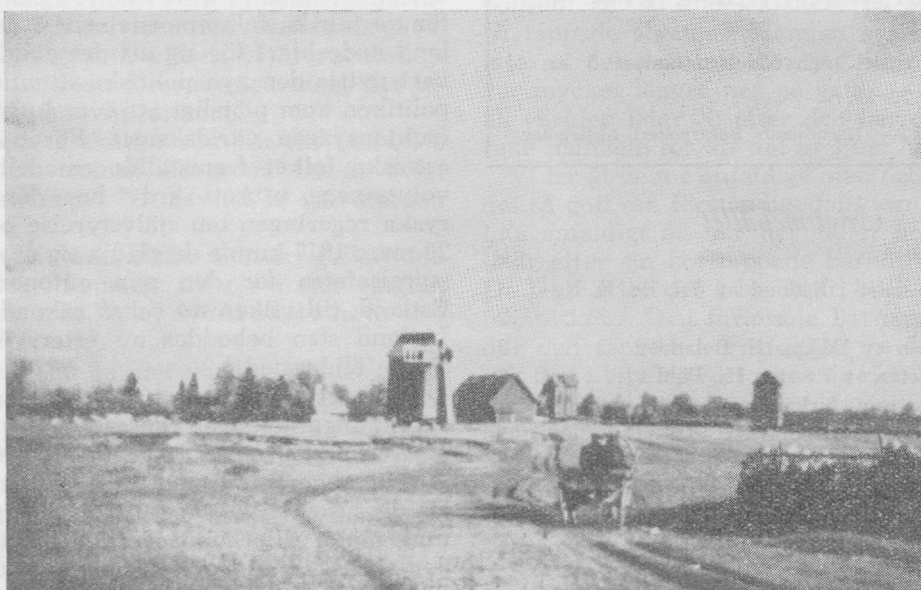

KUSTBON

Nr 3. Årgång 15

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

Okt 1958

Vy från Klottarp, Nuckö

Enligt 1934 års folkräkning hade byn Klottarp i Sutlep kommun 267 invånare, varav 198 svenskar. Antalet familjer var 47. Klottarp var således en av de största svenska byarna i hela Nuckö socken. Ovanstående foto, insänt av Jakob Bles i Eskilstuna, visar infarten till Klottarp. Mellan de två kvarnarna på "Koinbakkan" syns bönehuset, längst till vänster Pears gård och till höger intill kvarnen utan vingar syns Sevors gård. Den som åker häst lär vara hr Gustav Grönberg.

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner.

Redaktör och ansvarig utgivare: *Manfred Nyman*.

Redaktionssekreterare: *Lars Broman*.

Red. och exp. Eknäsvägen 2. Stockholm K.

Kustbons postgiro: 19 72 07. Tel. 53 16 37.

Utkommer 1958 med fyra nummer.

Prenumerationspris 1958 5 kr.

Annonspris: 1/1 200:—, 1/2 115:—, 1/4 60:—,
1/8 35:—

Förlovnings-, vigsel- och födelseannonser 5 kr.

Dödsannonser 20 kr.

Härnösand 1958 — Härnösands Boktryckeri Aktiebolag

Ur innehållet

	Sid.
Svenska Folkförbundet i Estland av Fil. lic. E. Nyman	2
Skatter i himmelen av Biskop N. Bolander	3
Ett femtioårsjubileum av Prosten Hj. Pöhl	6
En svenskättling som förkämpe för nationalitetsrätten av Baron A. v. Taube	7
Årsmötet och hembyggsdagen	8
Årsberättelse för S. O. V.	9
Hos konstnären på Hemberget.....	9
Ruth Lundberg 60 år av Arth. Johansson	10

Svenska Folkförbundet i Estland

Fil. lic. Elmar Nyman

I ett tidigare nummer av Kustbon för i år framhölls att 1958 var 40-årsjubileernas år. Proklamerandet av den fria estniska republiken 1918 medförde inte bara en stor omvälvning i det estniska folkets tillvaro utan hade även den största betydelse för de nationella minoriteterna i den nya republiken. För estlandssvenskarnas del kan vi sålunda tala om en pånyttfödelse av kulturföreningen Svenska Odlingens Vänner fr. o. m. 1918, ett svenskt lärarförbund bildades och Kustbon startades detta år. En viktig sammanslutning hade dock tillkommit redan 1917 - Svenska Folkförbundet i Östersjöprovinserna eller, som den sedermera omdöptes till, Svenska Folkförbundet i Estland. Det kan vara befogat att nu i korthet erinra om denna politiska organisations verksamhet även om 40-årsjubileet för dess vidkommande inföll redan under förra året.

Svenska Folkförbundet uppkom som en följd av den ryska revolutionen 1917. Representanterna

Hans Pöhl

för de talrika folkminoriteterna i det stora Ryssland hade klart för sig att det gällde att omedelbart nyttja den nya politiska situationen. Inrikespolitiken kom plötsligt att överskugga t. o. m. det fruktansvärda världskriget. Företrädare för det estniska folket framställde omedelbart efter revolutionens utbrott krav hos den provisoriska ryska regeringen om självstyrelse och redan den 20 mars 1917 kunde de glädja sig åt en provisorisk styrelseform för den nya autonoma provinsen Estland, till vilken nu också räknades den del av Livland som beboddes av ester. Även det lilla Runö följde med.

Men det var inte bara esterna som var snara i vändningarna. Även representanter för svenskarna i Östersjöprovinserna vände sig till den ryska interimregeringen med vissa önskemål, nämligen att de såsom tillhörande landets urgamla befolkning måtte tillerkännas rätt att fritt få utveckla den svenska odlingen, att obehindrat få nyttja sitt svenska modersmål i skolor, i kyrkliga sammanhang och vid all kontakt med lokala myndigheter. Vidare krävde de att svenskarnas rättigheter måtte bli stadfästa och garanterade i själva autonomilagen för Estland. Dessa synpunkter framfördes i Petrograd redan den 12 mars 1917 och de upprepades kort därefter hos Estlands guvernör och hos de estniska partiledningarna.

Detta var krav av stor räckvidd och självfallet var svenskarnas representanter inte så blåögda optimister att de trodde på ett omedelbart tillgodoseende av sina önskemål. De måste kunna påvisa att bakom kraven låg en allmän folkopinion och en sådan kunde inte organiseras och avlyssnas utan en lämplig organisation. Till den ändan bildades i Reval i slutet av mars 1917 det ovan nämnda Svenska Folkförbundet. Detta förbund skulle alltså tillvarata det svenska öfolkets intressen såväl i kulturella som politiska frågor. Folkförbundets centralstyrelse fick visserligen Reval som säte men lokalavdelningar med egna styrelser grundades överallt ute i bygderna.

Det dröjde inte länge förrän den nya politiska sammanslutningen kunde uppträda i estlandssvenskarnas namn. När Estlands folk skred till val

Forts. sid. 4

Biskop Nils Bolander:

Skatter i himmelen

När mästaren från Nasaret säger oss att vi inte ska samla skatter på jorden, där mott och mal förstör och där tjuvar bryter sig in och stjäla, utan i stället samla oss skatter i himmelen, så har han inte lämnat oss i sticket, då det gäller att tala om för oss vilka dessa himmelska skatter är. Hela Nya Testamentet är — skulle man kunna säga — de himmelska skatternas innehållsförteckning och redovisning.

Evangeliet, det glada budskapet, om Jesus Kristus, vår Herre, den korsfäste och uppståndne. Aposteln betygar: "Ty i honom finnas visdomens och kunskapens alla skatter fördolda."

Där är den helige Andes verk i människohjärtana genom Ordet och sakramenten d.v.s. trons gåva. Vidare — nåden genom vilken vi är rättfärdiggjorda i kraft av Jesu försoningsgärning, det levande hoppet, barnaskapets ande.

Dessa fantastiska skatter står oss till buds. De tryter aldrig. De tunnas aldrig ut. De är evigt unga, evigt bestående. "Guds nåd är var morgon ny."

Men om dessa himmelska skatter gäller det, att de mestadels kommer till oss i stor ringhet enligt apostelns ord: "Men denna skatt hava vi i lerkärl."

Där ligger bibeln. Ja, det var en samvetsfråga. Var ligger din bibel? Vet du det? Har du öppnat den sedan du gick och läste? Inte det. Ta då fram den igen! En helt vanlig bok, bunden i ett oansenligt band — ett skröpligt lerkärl. Men den som letar efter skatten i den, finner rikedomar av överträffad glans.

"Uti mitt hjärta lys och skin,
du klara jaspis och rubin."

Så är det: trons hand griper tag om skatten i lerkärl och trons öga gläder sig åt att se den.

Därmed har frågan besvarats: Hur ska vi kunna få del av de himmelska skatterna? Jesu säger: "Ögat är kroppens lykta. Om nu ditt öga är friskt, så får hela din kropp ljus. Men om ditt öga är fördärvat, då bliver hela din kropp höljd i mörker". Om ögat, kroppens ljus, är friskt, så lyser det för hela kroppen men är det sjukt lägger det hela kroppen i mörker. På alldeles samma sätt är det med vårt andliga öga, vårt sanningssinne. Detta andliga öga hos oss måste vara friskt. Det blir det om Kristus, den levande Frälsaren, får smörja det med trons ögonsalva. Han säger uttryckligen: "Så råder jag dig . . . att du köper ögonsalva till att smörja dina ögon med, för att du skall kunna se."

Din och min dagliga bön måste vara denna:

"Öppnade ögon, Herre, mig giv!" — trons öppnade ögon för skatterna i himmelen.

Den som samlar dessa himmelska skatter blir ingen världsfrämmande, hopplöst blåögd föraktare av denna världens gåvor.

Men han ställer in dem — pengarna, äran, skönheten, den mänskliga kärleken och allt vad

de nu heter på deras rätta plats i värdenas rangordning.

Han reducerar de jordiska skatterna, som vi ofta gör ett sådant väsen av, till deras rätta betydelse och låter sig aldrig ett ögonblick slavbindas av dem.

Nu tycker jag mig höra någon säga:

— Jag har förlorat den himmelska skatten, som jag ägde en gång.

Då vill jag genast fråga: Men har du då också sökt efter den skatt du förlorat? Ja, det har jag, säger du. Då vill jag fortsätta att vara frågvis och säga: Har du sökt efter den på rätt ställe?

Jag har hört talas om en man som hade tappat en blank tvåkrona i den mörka kvällen. Han gick och letade efter den under en gatlykta. En vänlig polis kom och hjälpte honom att leta. Men tvåkronan var och förblev försvunnen. Till sist sade polisen: Är Ni alldeles säker på att det var här Ni tappade slanten? Mannen svarade: Nej, visst inte — det var inte här jag förlorade den. Det var mycket längre ner på gatan. — Men varför i all världen letar Ni efter den här då? — Jo, svarade mannen, för att det är ljusst här . . .

Vi ler åt denne enfaldige man och likafullt finns det så gott om förståndigt folk som bär sig precis lika enfaldigt åt, när det gäller andliga ting. De letar efter sin borttappade barnatro på fel ställe. De letar efter den i berömda böcker och hos visa människor. Den förlorade barnatron ska sökas där den tappades. Förlorade du den i bibeln så sök den i bibeln. Förlorade du den i bönen, så sök den i bönen. Själv förlorade jag en gång i tonåren min barnatro i nattvarden, som blev ett sådant crux för mig. Men jag sökte den i nattvarden och hittade den igen. Ingen enda av oss behöver leva den himmelska skatten förutan.

Som bekant har författaren till Kustbons religiösa betraktelser Domprosten Nils Bolander valts till biskop i Lunds stift. Kustbon ber här få framföra sina och läsekretsens vördsamma lyckönskningar.

GUSTAV-ADOLFSFEST

i Stockholms Borgarskola, Stora Hörsalen,
Kungstensgatan 4 (invid Engelbrekts kyrka),
Stockholm

Torsdagen den 6 november 1958, kl. 20.00

Program:

1. Modersmålets sång
2. Hälsningsanförande
3. Körsång av Stockholms Folkskolors sångklasser
4. Recitation av Eva-Lisa Lennartsson
5. Festtal av andre vice ordf. i Svenska Folkpartiet i Finland Torsten G. Aminoff, Helsingfors.
6. Pianosolo av Tore Wiberg
7. Vårt land.

Entré 2 kronor

Inbjudande organisationer:

Föreningen Svensk-Finlands Vänner i samverkan
med ett flertal sammanslutningar däribland
Svenska Odlingens Vänner

av representanter i Lantdagen och till kretsråden uppställde även svenskarna en representant — grundaren av Svenska Folkförbundet och dess förste ordförande lektor Hans Pöhl — och denne blev också invald i lantdagen. Hans Pöhl kom sedan att till sin död i början av 1930 stå kvar som Svenska Folkförbundets ordförande och var dess representant såväl i den konstituerande församlingen som i den estniska riksdagen.

För att kunna effektivisera sin verksamhet behövde Svenska Folkförbundet ett eget språkrör. Tanken på att utge en tidning hade länge lekt de estlandssvenska ledarna i hågen och i januari 1918 sökte sig det första numret av Kustbon — Organ för svenskarna i Östersjöprovinserna som tidskriften hade som undertitel — ut till de estlandssvenska hemmen och även till stamfränderna på andra sidan Östersjön och Finska Viken. Till en början stod Hans Pöhl som utgivare men i februari 1919 blev Svenska Folkförbundet även formellt tidskriftens utgivare. Det var alltså inte Svenska Odlingens Vänner, som man kanske skulle anta, som startade den första tidningen för estlandssvenskarna. Mellan den politiska och den kulturella föreningen rådde emellertid stor samstämmighet. Båda hade exempelvis samma ordförande.

Genom Kustbons tillkomst kunde upplysnings- och propagandaverksamheten bedrivas på ett helt annat sätt. Den politiska aktiviteten märks naturligt nog inte så mycket i annat sammanhang än under valtider och sådana inföll åtminstone till en början rätt ofta i den unga republiken. Det gällde valen till en konstituerande församling och riksdagsval men också valen till landsting,, till stadsfullmäktige och till kommunalfullmäktige. I alla dessa val kom Svenska Folkförbundet i fortsättningen att ta del antingen genom att direkt utse egna kandidater eller genom att rekommendera samgående med något annat politiskt parti.

Riktlinjerna för Svenska Folkförbundets verksamhet uppdrogs i sina huvuddrag vid en kongress i Hapsal den 22 mars 1919. Man enades bl. a. om följande punkter: 1) Svenskarna måste garanteras säte i Estlands blivande regering, 2) Garanti bör finnas att svenskarna blir representerade i det estniska parlamentet, 3) Fullständig kulturell autonomi eftersträvas, 4) Svenska språket bör få användas jämsides med riksspråket hos kommunala myndigheter, 5) Svenska språket bör få användas vid domstolar där svenskar är parter.

Ingen av dessa punkter kom tyvärr att förverkligas men kraven var inte så verklighetsfrämmande. Vad beträffar t. ex. kravet på plats i landets regering hade svenskarna i likhet med de övriga minoriteterna i Estland under ett halvår (1918—19) haft egen folkminister i interimregeringen. Hans Pöhl var även där svenskarnas representant. Den konstituerande församlingen fann emellertid en sådan politik alltför generös och inskränkte minoriteternas representation till att gälla utanför regeringskretsen, s. k. folksekreterare tillsattes. Även dessa fick dock tillträde till regeringssammanträden när det gällde vissa för minoriteten livsvik-

tiga spörsmål, men den direkta regeringskontakten var dock bruten.

När det gällde svenskarnas representation i parlamentet var det inte heller så utopiskt att kräva plats för åtminstone en representant. Här hade ju vallagen kunnat med lite god vilja från esternas sida formuleras så att svenskarna — därest de kunde enas om en och samma kandidat — praktiskt taget alltid kunnat få in en representant. Frågan om kulturell självautonomi stöttes och blöttes i årtal i olika kommissioner. Den löstes delvis genom en förordning 1926 — sålunda ej i grundlagen — men den fick en sådan utformning att den svenska minoriteten inte hade möjlighet att utnyttja de fördelar som gavs. Punkt 4) i Hapsaldeklaration förverkligades dock såtillvida som svenska språket fick användas vid hänvändelser till de kommunala myndigheterna i rent svenskspråkiga kommuner. I de blandspråkiga gick det sämre. Ofta saknade personalen där erforderliga språkkunskaper. Och det svenska språket som domstolsspråk fick aldrig någon praktisk betydelse.

Svenskarna i Estland garanterades alltså aldrig någon plats i den estniska riksdagen men därmed var deras politiska ambitioner självfallet inte stäckta. Det fordrades enligt den vallag som kom att gälla till 1926 c:a 4.000 röster för att få in en representant i riksdagen. (Fr. o. m. 1926 ändrades vallagen emellertid så att varje politiskt parti måste få in minst 2 representanter för att överhuvud kunna få sina röster tillgodoräknade). De röstberättigades antal i svenskbygden var drygt 4.000 men naturligtvis kunde Svenska Folkförbundet inte räkna med vare sig hundraprocentigt valdeltagande eller full anslutning kring förbundets kandidater hur stark sammanhållningen än var bland svenskarna. Därför måste samarbete ske med andra partier som kunde tänkas stödja svenskarnas sak. Under de två första riksdagsvalen bildade svenskarna ett slags valkartell med det estniska kristliga folkpartiet och det lyckades också för svenskarna att få in sin representant. På grund av den kritik som Svenska Folkförbundet utsattes för från olika håll för detta samarbete försökte man vid valen 1923 uteslutande med egna listor men det visade sig att den svenska valorganisationen var misslyckad. Ytterligare några hundratal röster hade erfordrats för att svenskarna skulle ha blivit representerade i riksdagen. Vid de följande valen återupptogs samarbetet med andra partier då ju den nya vallagen klart motverkade uppkomsten av alltför små partier. Vid 1926 års val bildade Svenska Folkförbundet åter valkartell med kristliga folkpartiet. Hans Pöhl placerades på detta partis lista i Vieks krets. Trots en mycket livlig valagitation och Kustbons uppmaningar till de svenska väljarna att rösta på det kristliga folkpartiet kom den svenske representanten inte in i riksdagen.

Efter dessa två misslyckanden höjdes allt fler röster för att svenskarna skulle söka valsamverkan med något minoritetsparti. Tyskarna låg närmast till hands. 1929 bildades så det Tysk-svenska

valblocket och nu hade svenskarna verkligen tur att få in sin kandidat Hans Pöhl i riksdagen. Det saknades naturligtvis inte kritiska röster mot detta samgående med "baronernas parti". Men svenskarna själva hade enbart angenäma erfarenheter från detta samarbete. Tyskarnas positiva inställning till sin kartellbroder kom särskilt klart till uttryck sedan Hans Pöhl 1930 plötsligt rycktes bort. Närmaste svensk — Mathias Westerblom — hade tre tyska kandidater före sig på listan men alla dessa avstod frivilligt från representationsanspråk och på så sätt blev svenskarna alltjämt representerade i riksdagen. Naturligtvis renderade de tyska politikernas gentlemannamässiga uppträdande dem högsta lovord från estlandssvenskt håll. Mathias Westerblom fick sedan vid de ordinarie riksdagsvalen 1932 — även nu tack vare det Tysk-svenska valblocket svenskarnas förtroende att ånyo representera dem och han satt kvar i riksdagen till 1937. (Riksdagen sammanträdde dock inte under de senaste åren av denna period). Den vallag som antogs enligt den nya estniska grundlagen av år 1937 var ur estlandssvenskarnas synpunkt så pass ofördelaktig att de i fortsättningen inte kunde räkna med att få någon egen representant i den estniska riksdagen.

Svenskarna i Estland kom sålunda att under några perioder av republiken Estlands självständighetstid ha egen representant i landets lagstiftande församling och betydelsen av detta förhållande får inte underskattas. I synnerhet under de första åren då allt skulle nyskapas, då landet måste få en konstitution, den besvärliga agrarfrågan få sin lösning, då de nationella minoriteterna krävde speciellt hänsynstagande till sina problem, då var det av oersättligt värde att även den svenska representanten fick framföra sina synpunkter direkt till lagstiftarna. Det finns också bevis för att dessa synpunkter i viss mån respekterats och att de satt spår efter sig i lagstiftningen.

Under 1930-talet stundade oroliga tider litet varstans ute i Europa och verkningarna därav skönjdes omedelbart i de nya östersjörepublikerna. Talesmän för nya ideologier dök upp i olika sammanhang och fick snart gehör för sina åsikter inom vida medborgargrupper. I Estland kom en sammanslutning för frontkämparna från frihetskriget att propagera för ett nytt styrelseskick där ökad makt eftersträvades för den centrala statsledningen på bekostnad av den folkvalda riksdagen. Denna sammanslutning — vapsid som den populärt kallades — vann gehör för sina idéer vid en folkomröstning och omedelbart därefter utlystes nya val till riksdagen och för utseende av statschef. Valen skulle hållas under 1934 men kom aldrig att verkställas på grund av ingripande från statsledningens sida. Undantagstillstånd proklamerades i syfte att rädda det demokratiska styrelseskicket. Den sittande riksdagen hemförlovades, dess verksamhet förpuppades och den kom sedan aldrig att sammanträda.

De 1934 utannonserade valen fick för estlandssvenskarnas del återverkningar fastän de aldrig blev av. De politiska motsatserna i landet infekterade även i hög grad de estlandssvenska politiker-

na. Ett valsamgående med tyskarna ansåg Svenska Folkförbundet av olika skäl inte längre lämpligt. I stället beslöt en knapp majoritet inom styrelsen ett samgående med folkomröstningens segherrar frontkämparna. Betecknande för schismen inom Svenska Folkförbundet var att förbundets representant i riksdagen Mathias Westerblom utträdde och kandiderade på agrarförbundets valistor. Svenska Folkförbundets kandidat blev i stället Karl Boman. Inte nog med det. Splittringen var total och andra svenska kandidater förekom t. ex. på nybyggarpartiets och folkpartiets listor. Valen fullföljdes som sagt aldrig och det lönar sig föga att spekulera över hur valresultatet skulle ha blivit.

Den 13 mars 1934 proklamerades sålunda undantagstillstånd i landet, och frontkämparnas sammanslutning förbjöds. Regeringen deklarerade att den ansåg sig stå utanför varje partikonstellation och att man omedelbart komme att ingripa mot varje politisk organisation som hotade äventyra statens existens. Ett år senare — den 20 mars 1935 — utsträcktes förbudet mot politiska organisationer till att gälla alla politiska partier. Svenska Folkförbundet var en politisk organisation och drabbades sålunda av samma bannstråle som alla andra politiska organisationer. Ett likvidationsmöte utlystes till själva påskafton 1935 i Hapsal. Och vad mera var. Eftersom Kustbon var Svenska Folkförbundets organ måste även den upphöra. Till årets slut fortsatte dock folksekreteraren Nikolaus Blees att utge tidskriften under namnet Nya Kustbon och fr. o. m. nyåret 1936 var det föreningen Svenska Odlingens Vänners tur att stå som utgivare för Kustbon. Under en kortare tid hade estlandssvenskarna nu rentav två tidningar, Kustbon och Nya Kustbon!

Den officiella politiken försvann alltså ur Kustbons spalter med Svenska Folkförbundet. Någon ny politisk organisation fick aldrig svenskarna i Estland och lär sannolikt inte heller få det i Sverige eller någon annanstans. Slutet för deras första och enda politiska sammanslutning kom något brådstört och under extraordinära förhållanden, där all den enighet som länge hade utgjort ett av sammanslutningens huvudmål med ens var upplöst. Men Svenska Folkförbundet hann uträtta mycket för estlandssvenskarna under den förhållandevis korta period det fanns till och det förtjänar därför mer än ett kort omnämnande i Kustbon.

Svenska Odlingens Vänners
anordnar

HÖSTSAMKVÄM

Lördagen den 25 oktober 1958 kl. 19.00

i Hushållsskolan Margaretas lokaler,
Adolf Fredriks Kyrkogata 10, Stockholm

Ur programmet:

Hälsningsanförande av Fil. dr E. Lagman

Svenska Landskapsfilmer

Allsång. Kaffeservering

Entré Kr. 4:25

Alla varmt välkomna

Ett femtioårsjubileum

Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet har gått över halvsekelgränsen. Av estlandssvenskarna kallas den kort och gott enbart för Riksföreningen. Var och en vet vad ordet betyder. Det vore kanske dock på sin plats att i detta sammanhang draga sig till minnes Riksföreningens uppkomsthistoria, som är nära knuten till dess grundares, Wilhelm Lundströms. Nuckö-vandring i juni 1892.

Om denna vandring skriver han i sin bok "Allsvenska Linjer" i kapitlet "När den allsvenska tanken föddes" följande upplysande satser: "Den var kort, men intensivare har jag icke levat många gånger i detta livet. Och är det sant vad man säger, att den utlandssvenska och allsvenska rörelsen varit av någon betydelse och att det förunnats mig av försynen att bli ett om också klen redskap för densamma, då är det visst, att det var den där junisöndagen ute bland Nuckös den tiden bortglömda, fattiga, trogna svenskar som den allsvenska tankens frö lades ned i ett ungt svenskt hjärta och började gro." I kapitlet om "Allsvenska rörelsens livsprincip" framhåller samme vandrare, att det just är utposterna i Finland och Estland som utgöra "hörnstenar vid den utlandssvenska och allsvenska samlingens uppbyggande." Och detta måste stödjas genom sambandet med moderlandet. Den viktigaste faktorn i detta sammanhang är för honom bevarandet av det svenska språket. Hävdandet av denna tes hade en dubbel betydelse: å ena sidan gällde det den inre samhörigheten parad med kärlek till stammens traditionella seder och bruk, å den andra höjandet av det svenska språkets anseende och spridning i världen. Svenska skulle vid sidan av andra kulturspråk nå långt utöver landets politiska och geografiska gränser. Och härvidlag var det ju främst den svenska lektoratsverksamheten vid utländska bildningsanstalter som skulle sprida kännedom om Sveriges och dess kultur. Att detta var ett fruktbart grepp känner också vi nogsamt till från det fria Estlands dagar.

När Wilhelm Lundström kommer in på frågan om nationalitet, gör han samma klara distinktion som vi var vana vid hemifrån. Han talar om det dubbla fäderneslandet: det "ena är det dit vi politiskt höra" och det andra vår nationalitet. Och det sista fattar han i etnografisk och språklig mening. Gemensamt för alla svenskar jorden runt är modersmålet. Det var just begreppet om det andra fäderneslandet som gav honom livsuppgiften i formuleringen av slagordet Allsvensk Samling, som ju även blev benämningen på rörelsens tidningsorgan.

I dag har Riksföreningen i Sverige 111 och i övriga europeiska länder 28 lokalavdelningar. I U. S. A. finnes lokalavdelningar i 18 städer och i övriga utomeuropeiska länder 9 lokalavdelningar.

Prof. Wilh. Lundström

Sammanlagt redovisar den för det gångna året 19.179 medlemmar.

I detta sammanhang får vi icke glömma föreningens ideologiska fränder, som kanske icke officiellt upptagits i medlemsregistret, men som genom sin målsättning är nära allierade med Riksföreningen. Dit hör tvivelsutan vår egen Svenska Odlingens Vänner, som upprätthållit nära kontakt med femtioåringen. Likaså olika sammanslutningar i Svenskfinland, Åland, Danmark, Norge, U. S. A. och många andral änder. När föreningen dagligen expedierar över 100 korsband och under året 1957 förutom diverse cirkulärskrivelser mottagit och avsänt 41.200 brevfrändelser, så ger detta en bild icke blott av jubilarens livsberättigande utan även av dess livskraft.

Att filologen, publicisten, politikern och professorn i klassiska språk vid Göteborgs Högskola Wilhelm Lundström (1869—1940) med sitt nationella patos 1908 på ett framsynt sätt lade grunden till en sammanslutning, som även i dagens läge omhuldats av ledande män och kvinnor från när och fjärran samt från alla samhällsskikt, fick vi ett belägg för under jubileumsdagarna i Göteborg den 22—24 augusti med c:a 600 deltagare. Föreningens högste beskyddare H. M. Konungen var personligen närvarande och talade vid jubileumsbanketten, Göteborgs universitets rektor, professor Hj. Frisk högtidstalade om den svenska emigrationen och professor Axel Boethius om de svenska utlandsinstituterna. Föreningens nuvarande ordförande, f. landshövdingen och svenske Berlinministern under de för oss estlandssvenskar skickelsesediga överflyttningsåren Arvid Richert redogjorde för Riksföreningens tillblivelse. Svenska Odlingens Vänners hyllning och tack överbringades i telegram från styrelsen. En muntlig hyllning från vår förening framfördes av undertecknad.

Hj. Pöhl.

En svenskätling som förkämpe för nationalitetsrätten

Werner Hasselblatt

Den 24 januari 1958 dog i Tyskland en Estlands son, vilkens namn blivit bekant långt utanför hans eget trånga hemland och utanför hans eget folk — företrädaren under många år för den tyska folkgruppen i den estländska riksdagen advokat Werner Hasselblatt.

Men icke endast balttyskarna utan också estlandssvenskarna har orsak att minnas honom. Ty för Werner Hasselblatt gällde det icke endast att företräda den *tyska* folkgruppens intressen, utan han ivrade även för ett fruktbart samarbete mellan alla i Estland bofasta nationaliteter för deras gemensamma hemlands välfärd. Dessutom eftersträvade han ett principiellt, för alla länder bindande erkännande av nationella minoriteters säkerhet och rätt i stater med huvudbefolkning av annan nationalitet.

Så blev han den andlige fadern till den lag om minoriteternas kulturella självstyrelse, vilken antogs 1925 av den estländska riksdagen, och som i egenskap av ett konstruktivt bidrag till lösningen av minoritetsproblemen fann beaktande även i utlandet och bidrog till att höja den estniska republikens anseende.

Visserligen har den estlandssvenska folkgruppen icke begagnat sig av den möjlighet att skapa kulturell självstyrelse, som denna lag erbjuder, men dess politiska ledare anslöt sig dock till det av Hasselblatt igångsatta samarbetet med balttyskarna inom riksdagen.

Vid valet till den konstituerande nationalförsamlingen (Asutav Kogu) 1919 hade estlandssvenskarna delat sina röster mellan flera politiska partier. Senare blev Hans Pöhl, som dock stod på det kristliga folkpartiets lista, deras företrädare i riksdagen. När nu vid valet till den fjärde riks-

dagen 1929 tyskarna i Estland måste räkna med att icke som hittills kunna besätta 3 platser i riksdagen utan endast 2 och således förlora sina fraktionsrättigheter, medan svenskarna visste, att de med alla sina röster knappt kunde säkra ett mandat, kom Hasselblatt på den lyckliga tanken att bilda en tysk-svensk valkartell. Denna skulle ge svenskarna möjlighet att utnyttja tyska "reströster" och därmed säkra sin plats i riksdagen, samtidigt skulle då minoriteternas representation stärkas. Detta avtal innebar något av ett vågstycke, då de båda folkgrupperna var väsentligt olika till sin sociala struktur och således helt främmande för varandra. Men valkampanjen, som fördes under den konstlösa och för bägge grupperna tilltalande parollen "För rätt och ordning", ledde till målet. Werner Hasselblatt, baron Carl Schilling och Hans Pöhl fick som det tysk-svenska valblockets riksdagsmän säte och stämma i den fjärde statsförsamlingen. De hade därmed räddat fraktionsrätten och kunde medarbeta i de flesta utskott. När Hans Pöhl kort därefter rycktes bort, efterträddes han i riksdagen av Matthias Westerblom.

Kanske var det mer än bara en tillfällighet, att det just var Hasselblatt, som närmade den tyska och den svenska gruppen, eller åtminstone deras spetsar, till varandra, ty Hasselblattarna var, trots att de sedan generationer räknades som balttyskar, av en från Sverige invandrad släkt, som bestått Nuckö socken en hel dynasti av präster och därigenom hållit förbindelserna med svenskarna levande genom tre generationer. Släktens stamfar, Isaac, var född 1608 i Mariestad vid Väneren, och som student i Uppsala och Dorpat benämndes han enligt tidens bruk med sin fädernestads latinska namnform "Isaacus Mariæstadiensis." När han 1634 utsågs till pastor på Nuckö, antog han dock namnet Hasselblatt, sannolikt efter en i Sverige kvarlevande gren av familjen, vilken där kallade sig Hasselbom. Om Isaac minner ännu ett epitafium i Nuckö kyrka, där han framställdes under Kristi kors med sin båda hustrur — han var gift två gånger — samt sina barn.

Efter honom verkade hans son Christian 1653 —1718) som kyrkoherde i Nuckö socken och därefter hans sonson Carl-Friedrich, född 1701, vilken dock 1727 kallades till Röicks på Dagö. Tar man också hänsyn till att Carl-Friedrich efterträddes av sin svåger Johann Friedrich Becker, som dog 1738, så kan man säga, att Nuckö socken i mer än ett århundrade togs om hand av själsörjare av den Hasselblattska släkten.

Hasselblattarna växte intimt ihop med sin hembygd. Icke så få av dem har bidragit till att berika dess kulturella liv. Så var t. ex. ett av Isaacs barnbarn, Gustav Ernst, sin svärfar Thor Helle behjälplig vid översättandet av bibeln till estniska.

Werner Hasselblatt föddes år 1890 som son till stadsarkivarien och redaktören Arnold Hasselblatt i Dorpat och studerade juridik därstädes. Under första världskriget hade han tillfälle att

lära känna stora delar av Ryssland. I estniska frihetskriget deltog han som frivillig vid baltiska regementet. Tack vare sina grundliga juridiska kunskaper och sin förmåga att såväl i tal som i skrift klä sina tankar i verkningfulla ord, och tack vare det förtroende han åtnjöt såväl från sina tyska landsmän som från esterna blev han redan 1923 invald i riksdagen. Senare deltog han även i arbetet inom den europeiska nationalitetskongressen i Genève, vilken hade skapats av en annan estlänning, Ewald Ammende.

Så växte Hasselblatts arbete så småningom ut över hans eget hemlands gränser: år 1931 valdes han till styrelseledamot i De tyska folkgruppernas förbund i Europa, med säte i Berlin. Därmed övertog han även ledningen av den ansedda tidskriften *Nation und Staat* (*Nation och stat*).

Beslutet att lämna hemlandet var icke lätt fattat för Hasselblatt: han bytte ut den förtrogna verksamheten i Reval mot ett arbetsfält, där visserligen stora möjligheter tycktes öppna sig men där redan då djupgående politiska förändringar förbereddes, vilka slutligen icke kunde tilltala en man med Hasselblatts sinnelag. För honom gällde det att genom fredliga överenskommelser söka lösningen av minoritetsfrågan, vilken så skickelig skulle bidra till det andra världskrigets utbrott. Han var en redbarhetens och förlikningens man. Han, som i hög grad besatt förmågan att övertyga, trodde på fruktbarheten av att tala ut, av att diskutera, och där meningarna gingo skarpt i sär, bemödade han sig alltid om att finna det förlösande, för den fortsatta diskussionen oundgängliga ordet. I den då över Tyskland inbrytande tiden av ofördragsamhet och våldsamma problemlösningar fanns ingen plats för människor av hans slag. Detta fick Werner Hasselblatt också på ett smärtsamt sätt erfara.

Utbombad i Berlin kom han 1945 som flykting till Lüneburg, där han tillbringade sina sista år, hemsökt av svår sjukdom. För en resa till Sverige, till de estlandssvenska vännerna, räckte dock hans krafter.

Den från en svensk släkt härstammande baltysken Hasselblatt kände sig mycket medveten som estländare, och han förtjänade denna beteckning: hans namn har god klang hos alla nationaliteter, för vilka Estland var hemlandet.

Arved von Taube.

Årsmötet och hembygdsgdagen 1958

Söndagen den 10 augusti höll S. O. V. sitt ordinarie årsmöte i Saltsjöbaden. Ordföranden och övriga styrelseledamöter, vilkas mandattid utgick, samt revisorer och revisorssuppleanter omvaldes.

Efter årsmötesförhandlingarna samlades stora skaror till hembygdsgdagen. Denna samling är nu redan en fast tradition, som även allt fler unga uppskattar. Det har också blivit en tradition med det vackra vädret. Morgonens grå moln skingrades för en strålände sol, och Saltsjön låg skimrande blå kring holmar och kobbar. Långa rader

av bilar ringlade hela förmiddagen ut mot Restaurangholmen, och Eskilstuna-bussen rullade punktligt fram till den smala bron. Baggensalen var snart fullsatt till sista plats, och ändå stod stora grupper utanför och språkade — en underhållning lika god som den som bjöds inne. Programmet inleddes av ordföranden med ett hälsningsanförande och en dikt om sommaren, vars dofter och värme väcker minnen från smultronställen, rågåkrar och rykande rior. Hembygden hyllades med en allsång "Du hemmets jord", och Viktor Aman talade och berättade om de hårda och äventyrliga åren 1943 och 1944. I åskådliga bilder framträdde hela den stora tragedien: upptakten till det stora spelet; färderna över havet i rykande höststormar och genom sommarnätters bleke, i motorbåtar, segelbåtar, roddbåtar; motorskonaren Juhans turer; ankomsten och anpassningen här i Sverige. Framställningen genomvävdes av historiska perspektiv, och den stora världsbranden utgjorde skådespelets fondkuliss. Efter föredraget sjöng kantor Benkt Benktsson ackompanjerad av musikdirektör Erik Erling fyra sånger. Framträdandet rönt mycket stor uppskattning. Därefter uppträdde estlandssvenskan fröken Ellen Pelmas med ett par sånger och mottog folkets hyllning. Alexander Samberg talade sedan ur hjärtat om hjärtat till allas hjärtan. Efter en livligt applåderad uppläsning av en humoristisk Nuckö-historia från 1800-talet om prästen, klockaren och godsherrens oxen avslutades programmet med Modersmålets sång.

Efter detta samlades man i Restaurangholmens andra stora sal, och där trädde dansen gladeligt till tonerna av de tre ypperliga Rågö-spelmännen Enggröns dragspel. Och ute och inne samtalades och berättades det under glam och skratt, tills bilarna åter började spinna bort från en solvarm och hjärtevarm hembygdsgfest, med angenäma minnen och stämningar som bagage.

Betesdakyrkan till salu

Betesda missionsförsamling vill sälja Betesdakyrkan vid Floragatan, som församlingen fick genom en donation 1909, eventuellt och i strid mot testatorns bestämmelser inteckna fastigheten för att få pengar till modernisering och renovering av kyrkan. Det alternativ som gagnar församlingsarbetet bäst skall väljas.

Församlingsarbetet har numera fått en i viss mån annan karaktär, förr hölls s. k. fattigbjudningar, i dag inriktar församlingen sin verksamhet på förutom det vanliga församlingsarbetet, ungdomsverksamhet. Men befolkningsomflyttningen från innerstaden till ytterområdena gör att Betesdakyrkan överväger att flytta verksamheten till folkrikare bostadsområden.

Ansökan att få sälja kyrkan, alternativt att få testamentsbestämmelserna ändrade har gjorts hos regeringen.

Berättelse

över verksamheten inom föreningen
Svenska Odlingens Vänner
från årsmötet 1957 till årsmötet 1958

Styrelsen har under det gångna verksamhetsåret haft följande sammansättning:

Ordförande: Edvin Lagman; ledamöter valda för tiden intill årsmötet 1960: Manfred Nyman, Alfred Heldring, Johan Vallin och Richard Aman; intill årsmötet 1959: Hugo Mickelin, Ivar Pöhl och Albert Vesterby intill årsmötet 1958: Lars Broman, Anders Lindkvist, Anders Stenholm och Viktor Aman.

Föreningens revisorer har varit Einar Hamberg och Gunnar Kühn, revisorssuppleanter Olga Hallberg och Alma Pöhl.

Styrelsen har inom sig utsett till vice ordförande Manfred Nyman, sekreterare Viktor Aman, skattmästare Lars Broman och klubbmästare Anders Lindkvist.

Antalet föreningsmedlemmar uppgick 1 augusti till c:a 400.

Under verksamhetsåret har styrelsen hållit 4 protokollförda sammanträden.

Föreningens tidskrift "Kustbon" har under år 1957 liksom under tidigare år utkommit med 6 nummer. Tidskriftens redaktör och ansvarige utgivare har varit Manfred Nyman, redaktionssekreterare Lars Broman. Till dessa får styrelsen här framföra sitt varma tack för ett förtjänstfullt arbete.

Antalet prenumeranter var 1 augusti omkring 1320.

Föreningens årsmöte hölls 4 maj i Margaretskolans lokaler å Adolf Fredriks kyrkogata i Stockholm. Åtgärden att förlägga årsmötet till annan tidpunkt än hembygdsdagen var ett försök att lätta på den gemensamma årsmötes- och hembygdsdagens väl dryga program. I årsmötet deltog 35 medlemmar samt ett 40-tal andra estlandssvenskar. Elmar Nyman, som i många år med framgång lett föreningens arbete, avböjde återval. Till ny ordförande valdes Edvin Lagman, som avtackade den avgående ordföranden.

Efter årsmötesförhandlingarna berättade Manfred Vesterblom på ett underhållande, humoristiskt sätt om sina åtta år i Mexiko.

Hembygdsdagen ägde rum 4 augusti i Baggenssalen, Saltsjöbaden. I det strålande vackra vädret samlades oväntat mycket folk. Föredrag hölls av föreningens ordförande E. Lagman om estlandssvenska ortnamn, särskilt på Ormsö. I frånvaron av dokumentarisk belysning kan ortnamnen lämna oss en antydning om traktens tidiga bebyggelse av svenskar. Talaren pekade bl. a. på de många snarlika ortnamnen i svenska Finland. Bland de intresserade åhörarna märktes förre professorn i Dorpat, Per Wieselgren, som även framförde en hälsning.

Dagens program upptog vidare sång av fröken Lilian Blees, pianosolon av Nils-Erik Pöhl och dragspelsmusik av rågöspelmanen Robert Eng-

Hos konstnären på Hemberget

Under denna rubrik publicerar Borlänge Tidning en artikel om Rickul-konstnären Oscar Lundefjord, som Kustbon här tar sig friheten återge i dess helhet. Artikeln illustreras av ett vackert foto föreställande konstnären vid sitt staffli.

Välkomponerade och i finstämda valörer framstår Oscar Lundefjords oljemålningar. I det hem han egenhändigt inrett åt sig på Hemberget i Sellnäs har han en samlad produktion som skulle räcka för en stor och representativ utställning. En impressario borde tala för Oscar Lundefjord, som förmodligen skulle vakna som en berömd man dagen efter vernissagen, men reklam ligger inte för honom. Han är en stillsam man, levnadskonstnär, kontemplativ och älskar att omge sig med vackra ting. För dem kan han försaka nästan vad som helst, och han har med sällsynt konsekvens skapat sig en tillvaro som han trivs med.

Gården på Hemberget, mangårdsbyggnad, ekonomibyggnader och en lillstuga i en sluttning med härlig utsikt över slätter och berg, köpte han 1953 och restaurerade den egenhändigt på ett särdeles förnämligt sätt. I lillstugan inredde han sommarateljé och ett gästrum. Förra året slutbetalade han sitt vackra hem och kan nu gå in för att pryda

grön. Till slut spelade Enggrön och hans två söner upp till dans. Samvaro i god stämning.

Föreningens höstsamkväm ägde rum fredagen 1 november i Margaretskolan å Adolf Fredriks kyrkogata, med ett 70-tal deltagare. Konstnären Erik Schmidt från Nargö kåserade om sina resor i Afrika och visade en samling vackra färgbilder. Under samvaron sjöngs flitigt allsång. Samkvämet gästades av ordföranden i Svensk-Finlands Vänner, redaktör Bo Isacson och hans maka.

Föreningens sångbok utkom till hembygdsdagen. Därmed har vi fått i tryck bl. a. många estlandssvenska o. a i svenskbygden sjungna sånger, vilka annars skulle varit svåråtkomliga. Boken har bland vårt folk fått ett gott mottagande.

Samlingsverket om estlandssvenskarna fortskri-der långsamt. För ett arbete av denna art är den långsamma arbetsgången ingalunda oväntad, men styrelsen nödgas dock konstatera, att utlovade bidrag dröjt långt utöver överenskommen tidpunkt och att några allttjämt saknas.

Föreningen har genom sina styrelsemedlemmar låtit sig representeras vid olika tillfällen.

Genom Lars Broman och Hugo Mickelin har föreningen varit representerad i styrelsen för stiftelsen Kustbohemmet. Av betydelse har även de goda förbindelserna med Riksföreningens Estlandsutskott varit.

Föreningens och Kustbons adress har varit Ek-näsvägen 2, Stockholm K.

Slutligen vill styrelsen till alla, som främjat föreningens verksamhet, framföra sitt varma tack.

Stockholm i augusti 1958.

Styrelsen

Fru Rut Lundberg 60 år

Bland de vänner i Sverige som från första stund omfattat estlandssvenskarna med sympati och godhet, är fru Ruth Lundberg en av de främsta. Med glädje och trohet har hon, under alla dessa år, tjänat vid våra gudstjänster med musik och sång. Som ledare för den s. k. Mongolkören har hon, tillsammans med sina kamrater, höjt stämningen vid många gudstjänst. Som få andra har hon levat sig in i den säregna stämning som är ett med estlandssvenskarnas kynne, hon har kunnat följa med sin musik de mest skiftande yttringar av religiös känsla. För mig personligen har fru Lundbergs arbete varit en källa till glädje. Hennes beredvillighet och kunnighet har burit en stor del av den börda som under en del år vilat på mig vad gäller våra estlandssvenskar.

Starka vänskapsband har under åren knutits mellan henne och oss andra. Därför kommer hon på sin högtidsdag att omslutas av djupa känslor av tacksamhet och sympati. Vi hoppas att vid gudstjänsten i Betesdakyrkan den 21 sept. kunna ge något slags uttryck för vår tacksamhet. Vår innerliga önskan är att många rika år må beskäras henne och att vi alltför må få äga hennes stöd och vänskap, oss till glädje och hjälp. Må ljus och glädje kröna hennes stora dag den 15 september.

Arthur Johansson

det med ännu flera rariteter i den mån utrymmet medger.

Denne sympatiska konstnär — till utseendet en trogen kopia av Nils Ferlin — målar formsäkert och känsligt och har ett utvecklade sinne för komposition. Han hemfaller inte till fotografisk återgivande om hans form- och färgsinne reagerar mot detta. Det finns knappast någon av hans målningar som inte väcker intresse.

Oscar Lundefjord är vid sidan av sitt måleri djupt och varaktigt förälskad i etnografika och hans samlingar är av hög kvalité och betydande värde.

Konstnären kom till Dalarna 1940. Han har studerat för Otte Sköld, Simon Sörman och Åke Pernby. Under och efter utbildningen gjorde han resor i Italien, Frankrike, Holland och Norge, vilka satt vackra spår i hans produktion. På väg-

FAMILJENYTT

Födda

Rein Ingvald, född den 5 maj 1958 i Sollentuna, son till Ingrid f. Westerman, och Ingvald Dyrberg.

Christina Dorrit, född den 13 augusti 1958 i Cambridge, Mass., U. S. A., dotter till Ruth, f. Rosen och Paul Fopiano.

Vigda

LARS FREDRIKSSON
SYLVIA ESPLING

Köpenhamn den 27 september 1958

Döda

Änkefru Maria Blomkvist född Häggblom den 24 dec. 1868 på Ormsö, avled i juni 1958 i Karlstad.

Johannes Branten, född den 3 jan. 1893 i Rickul, avled den 14 juli 1958 i Tulka, Herräng.

Lars Friberg, född den 28 dec. 1885, på Ormsö, avled den 2 juli 1958 i Vaddö-Backa.

Fröken Agneta Holm, född den 23 aug. 1870, på Ormsö, avled den 23 juni 1958 på Kustbohemmet, Vaxholm.

Fru Gertrud Holm, född Stenholm den 8 april 1887, på Ormsö, avled den 4 september 1958 i Stockholm.

Johan Lilja, född den 4 sept. 1877 på Ormsö, avled den 13 sept. 1958, i Stockholm.

Fru Maria Lilja, född Nee den 28 jan. 1898, på Ormsö, avled den 13 sept. 1958 i Stockholm.

Änkefru Dagmar von Zur-Mühlen, född den 15 mars 1881, avled den 19 juli 1958 i Stockholm.

Fröken Agneta Ingeborg Nyholm, född den 21 jan. 1932 på Ormsö, avled den 27 juni 1958 i Stockholm.

Änkefru Maria Sjöström, född Söderblom den 2 april 1877, på Ormsö, avled den 23 juli 1958 i Eskilstuna.

Kustbon och S. O. V. ber få erinra om prenumerationsavgiften och medlemsavgiften för 1958 som kan inbetalas på postgiro nr 19 72 01 resp. 35 13 11.

Enligt styrelsens beslut utsändes ej årligen nya medlemskort, utan postens kvitto gäller som bevis för att avgiften blivit erlagd till S. O. V.

gen i hans sovrum hänger i spännram ett fragment av en monumentalmålning i Veronesestil. Den kom han över vid en utlandsresa och den tillhörde tydligen en oskadad bit av en praktmålning. Skulle det visa sig att det är en äkta Veronese, från 1500-talet alltså, kan Oscar Lundefjord köpa sig ett storgods, men det skulle han troligen inte göra. Han bodde nog kvar på Hemberget och hade sin Veronese kvar att fröjdas åt. Vackra ting skaffar han inte för att sälja.

Min älskade Make
Vår käre Broder, Morbror och Farbror

Johannes Branten

Född 3 januari 1893
Död 14 juli 1958

har lämnat mig, släkt och många vänner
i djup sorg och saknad.
Tulka den 14 juli 1958.

OLGA

Tid som flytt fås ej åter,
Minnet är allt jag har kvar
Djupt i mitt hjärta det gråter
Vid minnet av flydda dar.

Min älskade Maka
vår kära Mor och Mormor

Maria Lilja

född den 28 jan. 1898

Insomnade lugnt och stilla i dag efter ett
långt, med stort tålamod buret lidande.
Djupt sörjd och oändligt saknad av oss,
syskon, övrig släkt och många vänner.

Stockholm den 13 sept. 1958

ANDERS

Barn Barnbarn

Mitt hem är där på den andra stranden
Där livets timglas ej rinner ut
Och ej till avsked man räcker handen
Ty himlens glädje tar aldrig slut.

Min älskade Make
vår käre Far

Lars Friberg

född 28 december 1885

har i dag lämnat oss i djupaste sorg
och saknad

Väddö-Backa d. 2 juli 1958

KATARINA

Barn, Barnbarn och Barnbarnsbarn
Syskon, släkt och vänner

Din blick har slocknat, Pappa kär
Vi ser Dig aldrig i livet här
Kvalen domnat från livets strid
Slumra, o slumra i evig frid.

Min älskade Mamma
vår kära Dotter och Syster

Agneta Ingeborg Nyholm

Född 21 januari 1932

Död 27 juni 1958

Tänk när en gång
Vart varför blir besvarat

Vår älskade Far,
Farfar och Morfar

Johan Lilja

född den 4 sept. 1877

död den 13 sept. 1958

Djupt sörjd och saknad av

JOHAN och AGNETA

Barnbarn, Bror, Släkt och Vänner

Solen har dalat och dagen är slut
Stilla är klappande hjärtat
Skönt är att vila från lidandet ut
Somna från allt som har smärtat.

Vår älskade Mor
Änkefru

Maria Sjöström

f. Söderblom

Född 2 april 1877 på Ormsö

Död 23 juli 1958 i Eskilstuna

I ljusst och tacksamt minne bevarad av oss

BARN och BARNBARN
samt släkt och många vänner

Klockor ringa så sakta till ro
Mor har funnit ett ljusare bo
Aftonens stjärna lyser så blid
Sov lilla Mor, vila i frid!

FAMILJENYTT

Bemärkelsedagar

90 år.

Broman, Hans, f. den 21 okt. 1868, Ormsö
Grönman, Anders f. den 5 dec. 1868, Ormsö
Westerblom, Anna f. den 19 dec. 1868, Nuckö

85 år.

Grönstrand, Lena f. den 4 okt. 1873, Nuckö
Heiman, Thea f. den 5 okt. 1873, Rickul
Lagman, Johan f. den 7 okt. 1873, Rickul
Klippberg, Kersti f. Hamberg, 10 okt. 1873, Rickul
Skogarjev, Mina f. den 13 okt. 1873, Rickul
Strandberg, Katarina f. den 14 okt. 1873, Ormsö
Nordgren, Agnes Charlotta f. den 23 okt. 1873, Hapsal
Österlin, Gertrud f. Nyblom den 23 okt. 1873, Ormsö
Melders, Magdalena f. Berens den 1 nov. 1873, Runö
Smens, Eva f. Westerbom den 2 nov. 1873, Runö
Lindström, Hans f. den 12 nov. 1873, Ormsö
Alström, Anders f. den 14 nov. 1873, Ormsö

80 år.

Åkerros, Hans f. den 4 okt. 1878, Ormsö
Bäckman, Agneta f. Salin den 18 okt. 1878, Ormsö
Thomsson, Eva f. den 25 okt. 1878, Rickul
Kornblom, Gertrud f. Åkerman den 1 nov. 1878, Ormsö
Österman, Ulrik f. den 1 nov. 1878, Runö
Appelblom, Agneta f. Grundström den 17 nov. 1878, Ormsö
Jonell, Maria f. Vikström, den 18 nov. 1878, Ormsö
Passvik, Rebecka f. Berens den 23 nov. 1878, Runö

75 år.

Appelblom, Katarina f. Salin den 6 okt. 1883, Ormsö
Holm, Johan f. den 15 okt. 1883, Ormsö
Grönberg, Anton f. den 24 okt. 1883, Kors
Hamm, Katarina f. Tönisson den 24 okt. 1883, Baltischport
Luther, Lydia-Maria f. Luther den 29 okt. 1883, Nargö
Hamberg, Tio f. Heldring den 8 nov. 1883, Rickul
Åkerman, Mats f. den 16 nov. 1883, Rickul
Häggbloom, Maria f. Österberg den 22 nov. 1883, Ormsö
Besterman, Kristian f. den 3 dec. 1883, Rickul
Strömfeldt, Mina f. Westersten den 7 dec. 1883, Runö
Piik, Nigulas f. den 9 dec. 1883, Vippal
Sedman, Lovisa f. Harman den 10 dec. 1883, Nuckö
Plank, Eva f. Viberg den 17 dec. 1883, Rickul

70 år.

Brus, Alexander f. den 10 okt. 1888, Nuckö
Heldring, Johannes f. den 16 okt. 1888, Rickul
Nurmela, Maria Sofia f. Mathiesen den 21 okt. 1888, Reval
Söderholm, Maria f. den 24 okt. 1888, Ormsö
Haggarrsson, Fredrik f. den 26 okt. 1888, Runö
Flinkman, Maria f. den 9 nov. 1888, Ormsö
Nyblom, Maria f. Svahn den 29 nov. 1888, Ormsö
Krusman, Marta f. Brandt den 1 dec. 1888, Nuckö
Algren, Maria f. Pärs den 2 dec. 1888, Runö
Mattson, Daniel Heinrich f. den 24 dec. 1888, Nargö
Vesterberg, Anton f. den 24 dec. 1888, Rickul
Vesterman, Kristian f. den 27 dec. 1888, Rickul

60 år.

Herodes, Arthur Julius Ivar f. den 1 okt. 1898, Reval
Alberg, August, f. den 2 okt. 1898, Rickul
Alberg, Harri, f. den 5 okt. 1898, Pärnau
Åkerman, Olga, f. Schönberg den 10 okt. 1898, Rickul
Alström, Johan f. den 12 okt. 1898, Ormsö
Espling, Adolf f. den 13 okt. 1898, Rågö
Hallman, Johannes f. den 17 okt. 1898, Rickul
Treiberg, Paul f. den 18 okt. 1898, Rickul
Tiisre, Terese Johanna f. den 21 okt. 1898, Reval
Westerholm, Olga f. den 21 okt. 1898, Rickul
Tönisson Heinrich f. den 22 okt. 1898, Reval
Lilja Anders, f. den 25 okt. 1898, Ormsö
Eriksson, August, f. den 29 okt. 1898, Hapsal
Bergström, Johan f. den 2 nov. 1898, Ormsö
Sjöström, Anders f. den 4 nov. 1898, Ormsö
Hammerman, Katarina f. Timmerman den 9 nov. 1898, Ormsö
Nilsson Mathias f. den 9 nov. 1898, Ormsö
Alvik, Anders f. den 12 nov. 1898, Ormsö
Hörnström, Anders f. den 12 nov. 1898, Ormsö
Granback, Maria f. Dyrberg den 15 nov. 1898, Rågö
Alberg, Lovisa f. Talberg den 16 nov. 1898, Rickul
Ahlström, Maria f. Peterberg den 21 nov. 1898, Ormsö
Resti, Alide Elisabeth f. Laving den 28 nov. 1898, Nuckö
Gren, Katarina f. Nyman den 7 dec. 1898, Ormsö
Nilsson, Mathias f. den 10 dec. 1898, Rickul
Dreiman, Pauline f. Vikman den 17 dec. 1898, Reval
Haggarrsson, Heinrich f. den 18 dec. 1898, Runö
Lauri, Elisabeth f. den 21 dec. 1898, Vippal
Espling, Maria f. Vesterholm den 25 dec. 1898, Rågö
Vesterblom, Hans f. den 25 dec. 1898, Ormsö
Beckman, Anders f. den 26 dec. 1898, Ormsö

50 år.

Stalman, Maria f. den 4 okt. 1908, Nuckö
Vesterberg, Voldemar f. den 6 okt. 1908, Rickul
Alström, Anders f. den 10 okt. 1908, Ormsö
Brunberg, Alida f. Brunberg den 10 okt. 1908, Rickul
Freiman, Johannes Herbert f. den 10 okt. 1908, Nuckö
Törnblom, Katarina f. den 10 okt. 1908, Ormsö
Wirén, Elisabeth f. Grosschonova den 22 okt. 1908, Reval
Engbusk, Elisabeth f. den 22 okt. 1908, Nuckö
Fält, Katarina f. den 28 okt. 1908, Ormsö
Pellmas, Maria f. Thomsson den 31 okt. 1908, Rickul
Hammerman, Agneta f. den 6 nov. 1908, Ormsö
Vesterman, Lydia Pauline f. Koinberg den 7 nov. 1908, Rickul
Brun, Oskar f. den 24 nov. 1908, Reval
Kanna, Svea Linnéa f. den 25 nov. 1908, Hapsal
Luther, Salme Elfride f. Grönström den 1 dec. 1908, Nargö
Voogand, Linda f. Olander den 1 dec. 1908, Reval
Stenberg, Maria f. Sandsten den 6 dec. 1908, Rickul
Häggbloom, Johan f. den 7 dec. 1908, Ormsö
Kell, Gerda f. Luther den 8 dec. 1908, Nargö
Vast, Alide f. Kleiss den 13 dec. 1908, Hapsal
Selin, Katarina f. den 19 dec. 1908, Ormsö
Voltri, Alide f. Tennisberg den 21 dec. 1908, Rickul
Luther, Albert f. den 25 dec. 1908, Nargö